

מירי מתתיה

פיקלר ושטיינר – תורות נפרדות ומשלימות

ד"ר אמי פיקלר, רופאת ילדים וינאית בת זמנו של ד"ר רודולף שטיינר, לא הכירה אותו אך פיתחה גישה טיפולית לתינוקות המשלימה אותו היטב

לכנס הגננות העולמי השנתי שהתקיים בדורנך, הגיעה גברת מקסימה, בת כשמונים. היא לא אנתרופוסופית ואף לא מחנכת ולדורף, אבל בכל זאת, כאשר סיימה לדבר, קם הקהל ומחא לה כפיים במשך זמן רב. הגברת הזו היא אנה טרדוש, הונגרייה, אשר בהרצאתה בכנס סיפרה על גישתה החינוכית-בריאותית של רופאת הילדים ההונגרייה, אמי פיקלר. אנה טרדוש עבדה עם פיקלר והיא ממשיכה את דרכה.

הרופאה הלכה לעולמה ב-1984, אך המורשת החינוכית שלה חיה ומלבלבת ברחבי העולם. העוסקים בחינוך ולדורף לגילאי לידה עד שלוש מצאו בגישתה מענה לשאלות הפרקטיות אשר עלו בחיי היום יום במשפחתונים ובפעוטונים אשר צמחו בעשורים האחרונים. האנתרופוסופיה שרטטה באופן מעמיק את התפתחות הילד בשבעון הראשון: רכישת ההליכה, הדיבור והחשיבה. הגישה האנתרופוסופית תיארה את החינוך כאמנות, אשר בה המחנכים אמורים להשתמש על מנת לתמוך בגדילה הטבעית של האינדיבידואל; אך חסר היה תיאור ממשי כיצד ראוי לנהוג בתינוקות, אולי בגלל המחשבה שהתינוקות גדלים בחיק הוריהם עד גיל שלוש.

נדמה היה שהאנתרופוסופיה מציגה תמונה יפייה של גופו, נפשו ורוחו של הילד, אך ללא ההנחיות כיצד יוכל המחנך האוהב לצייר גם הוא תמונה כזו.

אמי פיקלר נולדה בווינה ב-1902 ולמדה רפואת ילדים. המרצה שלה השפיע מאד על עבודתה בכך שהדגיש שהדבר החשוב ביותר הוא ההגנה על בריאות הילד והאינדיבידואליות שלו, ולאו דווקא התמקדות בדיאגנוזה של המחלה. גם שטיינר ראה ביצירת סביבה חינוכית מלאת כוחות חיים ובריאות מקור ליצירת האיזון אצל התינוק. הבריאות, לדעתו, משתנה בכל יום ובכל גיל, ולמעשה בכל רגע ורגע. הריתמוס מחזיר את האדם ליציבות ולמרכז. התנועה והנשימה הן סימן לבריאות. אפשר לרפא רק את עצמנו או לעזור למישהו להירפא אך לא לרפא אותו. הריפוי הוא עצמי.

פיקלר התנסתה בבית החולים ביחידה לטיפול בתינוקות, והבחינה עד כמה חשוב לתמוך בכוחות שעמם מגיעים התינוקות ובתנועה העצמית (Self-initiated movement) שלהם. לא המבוגר הוא זה שגורם לתינוקות לזוז, אלא הוא זה שנותן את ההשראה לסביבה מותאמת אשר מאפשרת תנועה, התפתחות והבראה.

גישתה החינוכית-בריאותית של פיקלר צברה אוהדים רבים ותור של עשירי וינה צבא על דלתות מרפאתה. היה זה סמל סטטוס לומר: רופאת הילדים שלי היא ד"ר פיקלר. במשך עשר שנים היא עבדה, הרצתה ולימדה את שיטתה.

לאחר מלחמת העולם השנייה היגרה פיקלר להונגריה ושם פתחה בית יתומים. היא לימדה את הצוותים להתבונן בילדים ולהבין מה הם מבקשים עבור בריאותם התקינה והתפתחותם. המפתח המרכזי לגישתה של פיקלר היה לחכות עד להתפתחות הנכונה של הילד, לא לדחוף או לזרז.

הנחו אותה כמה עקרונות מרכזיים:

1. מאד חשובה מערכת היחסים שבין ההורה לילד. המבוגר נושא את האחריות לתקשורת חיובית ומלאת שמחה עם הפעוט. נוכחות המבוגר צריכה להיות שלווה ונעדרת תביעות מן הילד. כל תנועה של המבוגר צריכה להתרחש באופן מותאם לצרכי הפעוט/ה וכן להביא להתקשרות בטוחה.
2. מותר לפעוטה להתנסות בכל פעילות אפשרית בתוך סביבה בטוחה. בכל חדר יהיו חפצים אשר יהיו מעניינים, מאתגרים ומהנים עבור הילדים. ועל כך כתב שטיינר ב**חינוך הילד לאור מדע הרוח**: "רק סביבה פיזית מותאמת יכולה להשפיע על הילד באופן כזה שאברי גופו יגדלו באופן הנכון" (הוצאת מיכאל).
3. על ההורה לאפשר לתינוק גיבוש אינדיבידואלי של ריתמוס גופני ותנועה. אין להאיץ את ההתפתחות או לעזור לילד לבצע משימות כמו ישיבה או הליכה או טיפוס לפני שגופו ונפשו מוכנים לכך. לדוגמא: צריך

להניח את התינוק על גבו, ולאפשר לו לגלות בעצמו את האפשרות להסתובב, להתרומם על זרועותיו, להתיישב ולזחול. אין להשתמש בכסאות או "הליכונים" וכיו"ב.

4. המשחק החופשי מתוך יוזמה עצמית הכרחי למען התפתחות ראויה של נפשו וגופו של הילד, ואל למחנכים להפריע או להתערב או לכוון את המשחק.
5. המבוגרים הם דמויות החיקוי עבור הפעוטות ולכן כל כך חשובה נוכחות איכותית ואוהבת של המחנכים בסביבת הילדים.

כך, בדומה לחינוך ולדורף, המחנכים צריכים להעניק לילד את הסביבה שבה יוכל לחנך את עצמו.

ידיים סבלניות ושקטות

אמי פיקלר תיכננה עזרים רבים אשר מאפשרים התנסות מרתקת בטיפוס, זחילה ורכישת שיווי המשקל. את המתקנים ניתן לרכוש, אך את גישתה החינוכית צריך ליישם מתוך תשומת לב ואהבה. היא הדגישה את הידיים של המחנכות: כיצד הן מרימות את התינוק הרך כך שירגיש בטוח ושהוא נמצא בקשר חם עם מי שמרים אותו? איך הן מחליפות חיתול באופן אשר מכבד את האינטימיות של המצב? איך הן מאכילות ומאפשרות לילד מקסימום התנסות עצמאית באכילה – אפילו אם הוא יתלכלך? איך הן מלבישות את הפעוט בחולצה כך שישתתף - זרוע אחר זרוע בקצב שלו ועל פי בחירתו?

"ידינו הן הקשר הראשון של הרכה הנולדת עם העולם. ידיים מרימות אותה, משכיבות אותה, רוחצות ומלבישות אותה. כיצד ייראה העולם אם הידיים תהיינה חסרות סבלנות, מחוספסות או מזרזות, בלתי שקטות ועצבניות, ועד כמה שונה העולם כאשר ידיים סבלניות ושקטות, זהירות אך בטוחות מטפלות בה!" (ד"ר אמי פיקלר).

חינוך ולדורף מושיט ידיים אוהבות ומכבדות, אך זהירות ואיטיות, אל הפרקטיקות המעשיות של רופאת הילדים

מערכת היחסים אשר נבנית בין הילד למחנכיו היא הדדית. הילדה משפיעה על האדם הבוגר שלידה ממש כפי שהוא משפיע עליה. על המחנכת להראות עניין אמתי, ער וחי בחוויות של הילדים. על הילד לחוש: רואים אותי! מתייחסים אליי! זוכרים אותי וחושבים עליי!

נציגתה של אמי פיקלר בארה"ב היא המחנכת מגדה גרבר אשר ייסדה אסכולה חינוכית בשם Resources for Infant Educarers (RIE), ובכך אפשרה לגישה האיטית ומלאת הסבלנות להגיע גם ליבשת הממהרת הזו.

בכך שהרופאה סיפקה מסגרת התייחסות מלאת כבוד ואהבה לילד ולעצמיותו המתפתחת, וכן הנחיות מדויקות ועזרים יפיפיים ותואמי-התפתחות לפעילות, היא העניקה כיוון מוגדר למחנכי ולדורף לגיל הרך. יחד עם זאת, חסרה בגישתה תמונת העולם הרחבה והעמוקה אשר שטיינר שרטט לגבי התפתחותו של הפרט כישות רוחנית.

ומה בישראל? כאן הולכת ומתרחבת קהילה חדשה של הורים הדוגלים בגישת פיקלר/RIE. הם מחוברים בקבוצת פייסבוק (RIE/Mindful Parenting – אפשר לבקש להצטרף) ובפגישות מזדמנות עם ובלי ילדים, בעיקר בתל אביב. בירושלים מתגוררת רות מייסון, תלמידה של הגישה (כרגע היחידה בארץ!) שמעבירה חוגים להורים ותינוקות.

במטרה להעמיק את הידע ולהביא גישה זו לתשומת לב הורים ואנשי מקצוע נוספים, הקבוצה מביאה לארץ מנחה לסמינר בן יומיים באוגוסט. (פרטים לגבי הסמינר יפורסמו ב"איגרת" בסמוך למועד).

אם נשוב לכנס שבו פתחנו, הרי שרחבת הדוכנים בכנס הייתה מלאה במיטות, שידות החתלה, מתקני טיפוס וזחילה מבית היוצר של פיקלר. ההרצאה בנוגע לשיטתה וגם מילות הסיום בכנס הבהירו לכל הנוכחים שחינוך ולדורף מושיט ידיים אוהבות ומכבדות אך זהירות ואיטיות אל הפרקטיקות המעשיות של רופאת הילדים. לא נראה שפיקלר הכירה את האנתרופוסופיה, אך ההתבוננות שלה בילד הביאה גם אותה לתובנות מעמיקות בנוגע להתפתחותו.

מתקן טיפוס מבית היוצר של פיקלר

מירי מתתיה מלווה הורים, פעוטונים ומחנכים לגיל הרך.

miri.matt@gmail.com